

ОСОБЛИВОСТІ ВЕГЕТАТИВНОГО РОЗМНОЖЕННЯ ДЕЯКИХ ГІБРИДІВ ТА КУЛЬТИВАРІВ *TULIPA L.*

*Я.А. Федоровська, інженер II категорії
Ботанічний сад Львівського Національного
університету ім. І. Франка*

Проаналізовано біологічні особливості культиварів тюльпанів класів Грейга, Кауфмана та Фостера. Описано декоративні якості та особливості вегетативного розмноження досліджуваних сортів за умов культивування.

Tulipa L., культивар, вегетативне розмноження, класи Грейга, Кауфмана та Фостера.

Одним з найважливіших завдань ботанічних садів є збагачення біорізноманіття рослин за рахунок впровадження в культуру нових перспективних інтродукованих видів і сортів.

Серед декоративних цибулинних рослин одне з провідних місць займають тюльпани. Це визначається високими декоративними якостями культури, невибагливістю до умов вирощування, незамінністю при створенні ландшафтів у ранньовесняний період. Тюльпани класів Кауфмана, Фостера та Грейга є надзвичайно декоративними і майже універсальними рослинами в озелененні. Відомий досвід вирощування сортів тюльпанів в умовах Харкова, Білої Церкви, Одеси, Білорусії [1, 2, 3] та їх біологічні, декоративні й господарські ознаки, що змінюються при перенесенні їх в нові умови існування.

Мета дослідження – провести відбір та удосконалення сортименту тюльпанів, найперспективніших для озеленення.

Матеріали та методика дослідження. Об'єктом досліджень були гібридні сорти тюльпанів класів Кауфмана, Грейга, Фостера з колекції тюльпанів Ботанічного саду ЛНУ ім. І. Франка. При вирощуванні рослин дотримувалися загальноприйнятої агротехніки [5, 6]. Інтенсивність вегетативного розмноження вивчали на другий рік посадки за методикою З.М. Сіліної [7]. Після дворічного розвитку тюльпанів цибулини досліджуваних сортів викопали і визначили їх репродуктивну здатність. Сезонну ритміку росту і розвитку вивчали методом спостережень за багаторічними квітниково-декоративними рослинами [4].

Результати дослідження. Колекцію тюльпанів рослин у Ботанічному саду було створено в 70-х роках минулого століття. Рослини інтродукували з різних місць, але переважно з ботанічного саду АН БРСР (Мінськ, РБ), Ботанічного саду ГБС (Москва, РФ), ботанічних садів Прибалтики, а останнім часом – з ботанічного саду Вроцлавського університету (Вроцлав, РП). На сьогодні в колекції зібрано 4 види та 140 сортів, які на-

лежать до 15 класів і об'єднані у 4 групи згідно з Міжнародним реєстром назв тюльпанів, прийнятим у Голландії у 1981 році. В колекційних посадках вирощується по 10–30 квітучих екземплярів кожного таксону.

В наших дослідженнях ми зосередилися на групі тюльпанів, яка об'єднує види тюльпанів та їхні гібриди і розподілена на класи. Застосовують їх переважно в озелененні, оскільки квітки у них яскраві й здебільшого великі. До того ж, більшість сортів групи низькорослі, особливо привабливі на альпінаріях, у бордюрних насадженнях і групами на газонах.

Сорти тюльпана класу Кауфмана характеризуються ранніми термінами цвітіння, різноманітністю забарвлення квіток.

У сортів тюльпана Фостера листки крупні, широкі, яскраво-зелені, матові.

Сорти тюльпанів Грейга мають листки з декоративними яскраво-фіолетовими штрихами. Ці ознаки тюльпана Грейга успадкували і деякі гібриди з тюльпанами Фостера і Кауфмана.

Спостереження за інтродукованими рослинами показали, що терміни їх відростання та цвітіння залежать передусім від сорту та температури повітря.

Початок фази цвітіння припадає на другу половину березня. Першими з рослин нашої колекції починають цвісти культивари тюльпанів класу Кауфмана та Грейга. Сорти тюльпанів класу Фостера квітнуть через 10–14 днів. Середня тривалість цвітіння досліджуваних сортів тюльпанів в умовах Львова 12–14 днів (табл. 1).

1. Терміни цвітіння та декоративні якості сортів тюльпанів в умовах культури ботанічного саду

№	Сорт	Початок цвітіння	Тривалість цвітіння (днів)	Висота, см	
				Квітконіс	Квітка
Клас 12 Тюльпани Кауфмана					
1.	Fashion	14.04	9–11	до 30	7,5–8
2.	Giuseppe Verdi	17.03	до 10	до 35	6–7
3.	Johann Strauss	24.03	10–12	до 30	6–7
Клас 13 Тюльпани Фостера					
1.	Passion	17.03	9–10	до 35	7–8
2.	Princeps	5.04	12–14	до 30	7–8
3.	Purissima	29.04	14–15	до 40	8
Клас 14 Тюльпани Грейга					
1.	Cape Cod	29.03	12–14	до 40	7,5
2.	Oriental Beauty	29.03	10–12	до 45	10
3.	Tarafa	17.03	12–14	до 30	7–8

Для цибулинних видів рослин крім декоративного ефекту важливим є здатність до вегетативного відтворення. Як відомо, сорт тюльпанів являє собою клон, тобто потомство однієї особини, яка вегетативно розмножується, однак не всі особини цього клону рівноцінні за своїми біологічними властивостями. Найбільшу цінність для розмноження мають цибулини III і IV розборів (фракцій), які виникають як бокові та не несуть віко-

вих змін, властивих центральній цибулині. Завдяки тому, що бокові цибулини є молодшими, порівняно з материнською, їх розмноженням забезпечується постійне омолодження сорту.

Основний спосіб розмноження сортових тюльпанів вегетативний, тобто цибулинами-дітками [7], що дозволяє швидше, ніж при насінневому розмноженні отримати квітучі рослини і, крім цього, забезпечує потомству ознаки материнської рослини. Із однієї материнської цибулини утворюється гніздо дочірніх цибулин, а материнська цибулина гине. Відношення числа викопаних цибулин до числа висаджених визначає коефіцієнт розмноження. Він залежить від сорту, умов вирощування, а також величини материнської цибулини.

Здатність до вегетативного розмноження у тюльпанів різних садових груп неоднакова. Дані величини коефіцієнта розмноження, що є надійним показником ефективності вегетативного розмноження, за сортами досліджуваних класів тюльпанів наводимо в табл. 2.

2. Коефіцієнт розмноження деяких досліджуваних сортів тюльпанів по класах

№	Сорт	Коефіцієнт розмноження
Клас 12 Тюльпани Кауфмана		
1.	Fashion	2,2
2.	Giuseppe Verdi	2,7
3.	Johann Strauss	2,9
Клас 13 Тюльпани Фостера		
1.	Passion	3,4
2.	Princeps	3,7
3.	Purissima	3,9
Клас 14 Тюльпани Грейга		
1.	Cape Cod	3,7
2.	Oriental Beauty	3,6
3.	Tarafa	3,9

Сорти тюльпанів Кауфмана (табл. 2) в умовах культивування мають найменший коефіцієнт вегетативного розмноження – від 2,2 до 2,9. Сорти тюльпанів Грейга і Фостера мають вищий коефіцієнт розмноження, що становить 3,4–3,9.

Висновки

1. Терміни відростання та цвітіння сортів класів Кауфмана, Фостера та Грейга залежать передусім від сорту й температурних умов повітря. Першими з рослин нашої колекції починають цвісти тюльпани класу Кауфмана та Грейга. Середня тривалість цвітіння в умовах Львова становить 12–14 днів.

2. Виявлено, що за умов вегетативного розмноження досліджуваних сортів, на одну посажену материнську цибулину на другий рік утворюється від 2,2 до 3,9 цибулини залежно від сорту при середньому значенні. Найпродуктивніші є тюльпани групи Фостера і Грейга.

Список літератури

1. Балахніна А.І. Сортове різноманіття тюльпанів в ландшафтних композиціях дендропарку “ Олександрія” НАН України. / А. І. Балахніна // Цветоводство без границ : V Междунар. науч. конф. ХНУ. – 2006. – С. 7–10.
2. Алехина Н.Н. Характеристика сортов тюльпанов селекции ботанического сада Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина / Н.Н. Алехина, А.А. Алехин / Цветоводство без границ : Междунар. науч. конф., 17–21 сентября 2007 г. : матер. конф. – Одеса. 2007. – С. 72–73.
3. Левчук Л.В. Попередні підсумки інтродукції тюльпанів в ботанічному саду ОНУ / Л.В. Левчук, З.М. Коткова // Репродуктивна здатність рослин як основа збереження і поширення в Україні : міжнарод. конф. 27–29 квітня 2004 р. : матер. конф. – Львів. 2004. – С. 46–48.
4. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СРСР. – М. : ГБС АН СРСР, 1979. – 27 с.
5. Тамберг Т.Г. Классификатор признаков тюльпанов / Т.Г. Тамберг. – Л., 1981.
6. Евсюкова Г.В. Тюльпаны: факторы, влияющие на размножение / Г.В. Евсюкова // Цветоводство. – 1998. – № 5.
7. Силина З.М. Культура тюльпанов в Ленинградской области /З.М. Силина // Труды Ботанического института им. В.Л. Комарова. – М. : ГБС АН СРСР. – 1953. – Серия IV. Вып. 3. – С. 5–146.

Проанализированы биологические особенности культиваров тюльпанов классов Грейга, Кауфмана та Фостера. Описаны декоративные качества и особенности вегетативного размножения исследуемых сортов в условиях культивирования.

Tulipa L., культивар, вегетативное размножение., классы Грейга, Кауфмана и Фостера.

The analysis of biological peculiarities of some Greigii, Kaufmanniana and Fosteriana sorts of Tulip Groups has been performed. The description of the ornamental qualities and the vegetative propagation peculiarities of the cultivars under research in the cultural conditions has been given.

Tulipa L., cultivar, vegetative propagation, Greigii, Kaufmanniana and Fosteriana sorts of Tulip Groups.